

فهرست

۶	درس اول: مبانی تحلیل متن
۱۵	درس دوم: سازه‌ها و عوامل تأثیرگذار در شعر فارسی
۲۱	درس سوم: واج آرایی، واژه آرایی
۲۸	آزمون یک
۳۰	درس چهارم: تاریخ ادبیات پیش از اسلام و قرن‌های اولیه هجری
۳۹	درس پنجم: هماهنگی پاره‌های کلام
۴۷	درس ششم: سجع و انواع آن
۵۳	آزمون دو
۵۵	آزمون سه
۵۷	درس هفتم: سبک و سبک‌شناسی (سبک خراسانی)
۶۶	درس هشتم: وزن شعر فارسی
۷۲	درس نهم: موازنه و ترصیع
۷۹	آزمون چهار
۸۱	درس دهم: زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم و ویژگی‌های سبکی آن
۹۰	درس یازدهم: قافیه
۱۰۱	درس دوازدهم: جناس و انواع آن
۱۰۸	آزمون پنج
۱۱۰	آزمون شش
۱۱۱	پاسخنامه تشریحی

درس ۳

واج آرایه، واژه آرایه

خانواده بیان و بدیع

ادبیات، جهان زیبایی هاست. سال‌ها بسیاری از نظریه پردازان بزرگ ادبیات جهان بحث کرده‌اند که مهم‌ترین وظیفه و نقش یک متن ادبی (رمان، داستان، شعر و ...) چیست. اختلاف نظر زیاد بوده اما همه سر یک اصل توافق دارند: پررنگ‌ترین ویژگی متن ادبی، «زیبایی آفرینی» و «ایجاد لذت» است. در درس اول و در قسمت «استخراج و بررسی نکات ادبی» مهم‌ترین عواملی را که به زیبایی یک متن کمک می‌کند، یاد گرفتیم. شما در ذهنتان بگویید: من هم اینجا می‌نویسم: «آرایه‌های ادبی».

آرایه‌ها مهم‌ترین ابزار شاعر و نویسنده برای خلق زیبایی است و شما حتماً با تعدادی از آن‌ها آشنایی دارید. حالا می‌خواهیم یک تقسیم‌بندی از انواع آرایه‌ها نشان‌تان بدهیم:

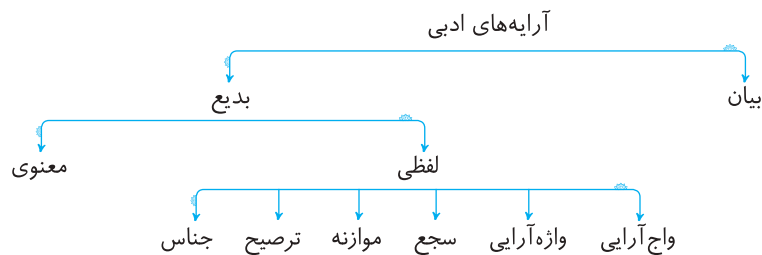
آرایه‌های ادبی در دو دسته بیان و بدیع مورد بررسی قرار می‌گیرند.

بدیع: مجموع آرایه‌هایی هستند که بر موسیقی کلام تأثیر می‌گذارند و خود انواعی دارند:

۱. بدیع لفظی: عواملی که موسیقی لفظی ایجاد می‌کنند.

۲. بدیع معنوی: آرایه‌هایی که موجب موسیقی معنوی کلمات می‌شوند.

در سال دهم ما با مجموعه آرایه‌های «بدیع لفظی» آشنا می‌شویم. اگر از این خانواده آرایه‌ها بخواهیم کنار هم بایستند و عکسی به یادگار از آن‌ها برداریم، یک چنین چیزی می‌بینیم:

چگونگی اندازه

☆ در این درس با دو آرایه مهم بدیع لفظی؛ یعنی «واج آرایه» و «واژه آرایه» آشنا می‌شویم.

☆ معیارهای تشخیص واج آرایه را بررسی می‌کنیم.

☆ انواع واج آرایه را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

☆ با واژه آرایه یا تکرار آشنا می‌شویم.

☆ برخی ریزه‌کاری‌های مربوط به واژه آرایه را می‌خوانیم.

واج آرایه

بیست‌ونه واج فارسی را که می‌شناسید: صامت‌ها و مصوت‌ها. تکرار آوای یک واج در متن ادبی، گوش‌نواز است و موسیقی زیبایی ایجاد می‌کند. مثال ببینیم:

«من آن ساحل‌نشین سنگم چه دانی چه‌ها بر سینۀ این سنگ رفته است»

۱. اگر بیت را با صدای بلند بخوانیم، تکرار صامت «س» توجهمان را جلب می‌کند. این واج «پنج» بار در این بیت تکرار شده است.

۲. کمی بیشتر که دقت کنیم، متوجه تکرار صامت «ن» هم می‌شویم: این واج «نه» بار در بیت آمده است.

۱. آرایه‌هایی مثل تشبیه، تناسب، ایهام، پارادوکس، تلمیح، حس آمیزی و ... که در سال‌های آینده با آن‌ها بیشتر آشنا می‌شوید.

بیتی که خواندیم مضمونی غمناک دارد. اگر به لحن خوانش هم توجه کنید می‌بینید که کلمات به آرامی و سنگینی از دهان خارج می‌شوند. این شگرد شاعر ماست که از تکرار صامت‌های «س» و «ن» برای ترسیم فضایی سنگین و غمبار در بیت بهره گرفته است؛ پس تکرار واج یا واژه در زبان عادی پسندیده نیست؛ اما در زبان ادبی، تکرار بر جاذبه و گوش‌نوازی بیت می‌افزاید.

واج آرایی یا نغمهٔ حروف، تکرار یک واج (صامت یا مصوت) در سخن است؛ به گونه‌ای که بر موسیقی و تأثیر آن بیفزاید.

از دل کتاب:

«خیزید و خز آرید که هنگام خزان است باد خنک از جانب خوارزم وزان است»
تکرار صامت‌های «خ» و «ز» و مصوت «ا» کاری کرده که از شنیدن موسیقی کلام لذت ببریم.
«پیش از اینت پیش از این اندیشهٔ عشاق بود مهرورزی تو با ما شهرهٔ آفاق بود»
تکرار «پنج» بار صامت «ش» و مصوت «ای» را در نظر می‌گیریم.

بیشتر از کتاب:

«با تازیانه‌های گرانبارِ جانگداز پندارد آنکه روح مرا رام کرده است»
صامت «ر» «هفت» بار تکرار شده و در خوانش بیت، توجه ما را به خود جلب می‌کند. هم‌چنین مصوت بلند «آ» دوازده بار طنین‌انداز شده است.
«افتد گذار او به من از دور و گاه‌گاه خواب خوشم همین گذر گاه‌گاهش است»
صامت «گ» با «شش» بار تکرار، واج آرایی پدید آورده است.

زمین بازی

حالا ببینیم «زمین بازی» واج آرایی کجاست؛ یعنی این آرایه چطور به زیبایی متن کمک می‌کند:
۱ واج آرایی باعث قوی شدن موسیقی کلام می‌شود.
۲ واج آرایی در القای (جا انداختن) معنی مورد نظر بیت، نقش مهمی دارد.

حافظ می‌گوید:

«من که شب‌ها ره تقوا زده‌ام با دف و چنگ این زمان سر به ره آرم به چه آیین باشد»
و با «شش» بار تکرار مصوت بلند «ا»، صدای ساز دف را که در بیت به آن اشاره کرده، تداعی می‌کند.

معیار تشخیص

برای تشخیص واج آرایی در اشعار و متون به دو نکته توجه کنید:

۱ میزان دفعات تکرار واج در بیت، نظرتان را جلب کند. یادتان باشد برای این تکرار، عدد خاصی را نمی‌توان در نظر گرفت اما باید واج تکرار شده کاملاً در بیت حس شود.

«مدارایی به یاران می‌کند تمکین ما ورنه شکست رنگ از این محفل چو مینا می‌برد ما را»
«هشت» بار تکرار صامت «م» را می‌بینیم، هشت بار مصوت «ا» تکرار شده و صامت «ر» هم با میزان تکرار کمتر قابل توجه است.
۲ تکرار واج در واژه‌های نزدیک به هم اتفاق افتاده باشد:

«گرد شمع رخت ای شوخ، من سوخته‌جان پر چو پروانه کنم باز به پرواز امشب»
در این بیت واج «پ» گرچه سه بار بیشتر نیامده، اما تکرار این واج در سه واژه هم‌نشین و نزدیک به هم، واج آرایی ساخته است.

انواع واج آرایی

تکرار صامت‌ها:

«حسرت ثمر کوشش بی‌حاصل خویشم از بس که نفس سوخت، کباب است دل ما»

تکرار مصوت‌ها:

«راهی بزن که آهی بر ساز آن توان زد شعری بخوان که با آن رطل گران توان زد»

یادتان باشد واج آرایی «صامت‌ها» محسوس‌تر از مصوت‌هاست؛ یعنی به‌طور مثال، تکرار صامت «گ» در یک بیت خیلی بیشتر به گوش می‌آید تا تکرار مصوت «ا».

☆ از شما می‌خواهم بار دیگر به مثال تکرار صامت‌ها دقت کنید. چه نکته‌ای قابل اهمیت است؟

همان‌طور که می‌بینید «س»، «ث» و «ص» در کلمات «حسرت»، «ثمر» و «بی‌حاصل»، همگی یک صدا دارند و هر سه یک واج به حساب می‌آیند؛ پس:

☆ در واج آرای صدایی که از تلفظ یک واج می‌شنویم مهم است، نه شکل نوشتاری آن.
☆ حروف فارسی مثل «س، ث، ص»، «ذ، ز، ظ، ض» یا «ت، ط» همگی یک واج محسوب می‌شوند و تکرار آن‌ها در بیت، واج آرایی به‌وجود می‌آورد.

??

به وقت تمرین

واج آرایی در کدام بیت در القای حس شادی، مؤثر است؟

۱) در این جغد آشیان شوم مرگ‌اندیش / چه بس اختر که می‌ریزد نگاه انتظارش را / بر این راه

غبارآلود / به بوی خنده خورشید روشنگر

۲) قهرش همه رحمت شد، زهرش همه شربت شد ابرش شکرافشان شد، تا باد چنین بادا

۳) چون خون نخسید خسروا، چشمم کجا خسید مَها کز چشم من دریای خون جوشان شد از جور و جفا

۴) کجاست جای تو از آفتاب می‌پرسم سؤال روشن ما را جواب لازم نیست برویم سراغ تحلیل بیت‌ها:

گزینه «۱»: واج پرتکرار این سطرها مصوت «ب» است. این واج «هفت» بار تکرار شده است، اما ایجاد حس شادی نمی‌کند.

«در این جغد آشیان شوم مرگ‌اندیش / چه بس اختر که می‌ریزد نگاه انتظارش را / بر این راه غبارآلود / به بوی خنده خورشید روشنگر»

واج‌های «ش» و «خ» هم در بند پایانی به دلیل هم‌نشینی، موسیقی ایجاد کرده‌اند؛ اما حس شادی القا نمی‌کنند.

گزینه «۲»: واج آرایی صامت «ش»: نه بار. تکرار واج «ش» در تداعی حس شادی از دوستی با معشوق، مؤثر است.

گزینه «۳»: تکرار واج «خ» را در مصراع اول و صامت «ج» را در مصراع دوم می‌بینیم! اما بیت فضای شادی ندارد.

گزینه «۴»: اگر دقت کنید هیچ واجی در این بیت، واج آرایی نساخته است.

پاسخ: گزینه ۲.

واژه آرای

«در مورد آرایه واژه آرای صحبت می‌کنیم. وقتی می‌خواستیم این آرایه را توضیح بدهیم، نمی‌دانستیم از کجا شروع کنیم. این آرایه از مهم‌ترین مباحث آرایه پایه دهم است. آرایه واژه آرای یکی از آرایه‌های بدیع لفظی محسوب می‌شود.» می‌بینید! در این چند جمله، کلمه «آرایه» را شش بار تکرار کرده‌ایم. تکرار مدام یک واژه یا جمله در چند خط یا در گفت‌وگوهای روزانه، خسته‌کننده و زشت به نظر می‌رسد؛ اما در اثر ادبی، «تکرار» یکی از عوامل زیبایی موسیقی شعر است.

مثال ببینیم:

«آن شد که غمگسار غم ما تو بوده‌ای امروز نیست جز غم تو غمگسار ما»

موافقت که تکرار این چهار واژه، به خصوص «غم» در شکل دادن به آهنگ غمناک بیت مؤثر است؟

تکرار یک حرف، واژه، عبارت یا جمله در متن ادبی، آرایه‌ای به نام واژه آرای یا تکرار را پدید می‌آورد.

از دل کتاب:

«با من بودی مَتت نمی‌دانستم تا من بودی مَتت نمی‌دانستم»

«ما را سری است با تو که گر خلق روزگار دشمن شوند و سر برود هم بر آن سریم»

بیشتر از کتاب:

«بیا ای جان! بیا ای جان! بیا فریاد رس ما را چو ما را یک نفس باشد، نباشی یک نفس ما را»

«هر آن گیاه که بر خاک ما دمیده ببوی اگر که بوی وفا می‌دهد گیاه من است»

زمین بازی

زمین بازی واژه آرای، کلمه، عبارت و جمله است؛ یعنی در هر سه سطح تکرار وجود دارد.

معیار تشخیص

۱ در واژه آرای، تکرار آنچه که می‌شنویم مهم است؛ بنابراین دو واژه با شکل نوشتاری متفاوت و یک تلفظ می‌توانند واژه آرای ایجاد بکنند.

«جناب معتمدالدوله کز سحاب گفش بود همواره در آزار ابر در آزار»

آزار: اذیت / آزار: ششمین ماه از ماه‌های سربانی، ماه اول فصل بهار
اگر چه شکل نوشتاری این دو واژه متفاوت است، اما چون تلفظشان یکی است، واژه آرایه محسوب می‌شوند.
یادتان باشد دو واژه با «خوانش یکسان» و «معانی متفاوت» تکرار محسوب نمی‌شوند.

«به خرمی و خوشی بگذران جهان جهان که هر چه جز خوشی و خرمی همه سوداست»

جهان اول: دنیای فانی / جهان دوم: جهنده

به این آرایه «جناس تام» می‌گویند که در درس دوازدهم با آن آشنا می‌شویم.

???

به وقت تمرین

در کدام گزینه آرایه «تکرار» دیده نمی‌شود؟

- (۱) چه گرمی، چه خوبی، شرابی؟ چه هستی؟
(۲) یک پاره اخضر می‌شود، یک پاره عبهر می‌شود
(۳) عقل گویدشش جهت حدس است و بیرون راه نیست
(۴) جرعه‌ای درد صفا در ریز بر اصحاب درد

گزینه «۱»: کلمه «چه» چهار بار تکرار شده است.

گزینه «۲»: ترکیب «یک پاره» چهار بار در بیت تکرار شده و بیت را خوشنوا کرده است.

گزینه «۳»: واژه «راه» در بیت تکرار شده.

گزینه «۴»: دقت کنید! واژه «درد» بار اول با تلفظ «دُرد» به معنی ته‌مانده شراب و بار دوم با خوانش «دَرَد» به کار رفته است؛ بنابراین دو واژه با خوانش متفاوت داریم و تکرار دیده نمی‌شود.

پاسخ: گزینه ۴.

مجموعه

آزمون سنج

آرایه واج آرایه و تکرار در آزمون‌های آزمایشی به صورت مستقل و ترکیبی با سایر آرایه‌های پایه دهم کاربرد دارند. در آزمون‌های سراسری «واج آرایه» بیشتر به صورت ترکیبی با دیگر آرایه‌ها در تست‌ها دیده می‌شود.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای درس ۳

۶۲. در کدام گزینه «واج آرایی» برجسته است؟

- ۱ با سبک مغزان تن پرور، سخن بی‌فایده‌ست
- ۲ کم از یک دم زدن ما را اگر در دیده خواب آید
- ۳ فروغ صحبت روشن‌دلان غنیمت دان
- ۴ تا فشاندم برگ هستی از ملامت فارغم

۶۳. کدام توضیح در مورد موسیقی کلام نادرست است؟

- ۱ تکرار واج و واژه بر کشش و گوش‌نوازی سخن اثر می‌گذارد.
- ۲ آنچه در تکرار مهم است جنبه موسیقایی و نوشتاری واژه است، نه خوانش آن.
- ۳ واژه آرایی از جمله آرایه‌های بدیع لفظی است.
- ۴ واج آرایی با صامت «س» محسوس‌تر از واج آرایی با مصوت «ا» است.

۶۴. در تمامی گزینه‌ها «واج آرایی» محسوس است؛ به‌جز:

- ۱ بانگ خون در دل ریشم برخاست / هفتمین اختر این صبح سیاه / دل من بود که بر خاک افتاد
- ۲ فعل بی‌طاقتی از جام در آتش دارد بس که مشتاق به لعل لب یار است شراب
- ۳ با چه باید بودمان دلشاد! / یادها یا بادها یا هرچه بودا بود، بادا باد!
- ۴ روشن‌ضمیر آن که از این خوان گونه‌گون قسمت همای‌وار به‌جز استخوان نداشت

۶۵. در کدام گزینه واج آرایی به القای معنی کمک بیشتری کرده است؟

- ۱ دردا و حسرتا که به‌جز بار غم نماند
- ۲ برنخیزد ناله‌ای از ما رهی
- ۳ چون مس تافته اکسیر فنا یافته‌اند
- ۴ شهریارا مفشان گوهر طبع علوی کاین بهائیم نه بهای در و گوهر دانند

۶۶. فضای ایجادشده در اثر واج آرایی در کدام گزینه نادرست آمده است؟

۱ اهل دردی که زبان دل من داند نیست	۱ دردمندم من و یاران همه بی‌دردانند (فضای غم‌بار)
۲ ز شور و عربده شاهدان شیرین‌کار	۲ شکر شکسته، سمن ریخته، رباب زده (فضای شادی و نشاط)
۳ که گر چرخ گردان کشد زین تو	۳ سرانجام خاک است بالین تو (فضای ناامیدی)
۴ به فرّ جهاندار بستش میان	۴ به گردن برآورد گرز گران (فضای حماسی)

۶۷. در کدام مصراع «واج آرایی» دیده نمی‌شود؟

- ۱ از نام اگر نگذری از تنگ برون آ
- ۲ با همه شیشه‌دلی شیرشکارست شراب
- ۳ می‌خواه و گل افشان کن از دهر چه می‌جویی؟
- ۴ همه در مکتب توحید تو شاگردانند

۶۸. در کدام گزینه «نغمه حروف» کمتر محسوس است؟

- ۱ آفتاب فتح را هر دم طلوعی می‌دهد
 - ۲ یاداش آن صفای خدایی که در تو بود
 - ۳ پایان جنگ آمد آواز جنگ آمد
 - ۴ ناله زیر و زار من زارتر است هر زمان
- از کلاه خسروی رخسار مه‌سیمای تو
این واپسین ترانه تو را یادگار باد
یوسف ز چاه آمد ای بی‌هنر به رقص آ!
بس که به هجر می‌دهد عشق تو گوشمال من

۶۹. در کدام گزینه کاربرد آرایه «واج آرایی» متفاوت است؟

- ۱ رنگ دست نه به حنّاست که خون دل ماست
 - ۲ ای عاشقان ای عاشقان آمد گه وصل و وفا
 - ۳ معلمت هم شوخی و دلبری آموخت
 - ۴ ای نور ما ای سور ما ای دولت منصور ما
- خوردن خون دل خلق به دستان تا چند
از آسمان آمد ندا کای ماه‌رویان الصلا
جفا و ناز و عتاب و ستمگری آموخت
جوشی بنه در شور ما تا می شود انگور ما

۷۰. تکرار واج‌ها در کدام گزینه به شکل متفاوتی دیده می‌شود؟

- ۱) متناسب‌اند و موزون حرکات دلفریبت
۲) گو بهار دل و جان باش و خزان باش ارنه
۳) اتفاقم به سر کوی کسی افتاده است
۴) خورشید را حاجب تویی اومید را واجب تویی

۷۱. در کدام گزینه آرایه تکرار دیده نمی‌شود؟

- ۱) به دلارام نگو ای نفس باد سحر
۲) بروخته‌ام دیده چو باز از همه عالم
۳) ز سر زلف عروسان چمن دست ندارد
۴) چو شد قلب و جناح از هر طرف راست

۷۲. کدام گزینه دارای آرایه «واج‌آرایی» و «فاقد» «واژه‌آرایی» است؟

- ۱) تا در این دوری ز داروی وز درمان چاره چیست
۲) دیدن بی‌حاصلان بر آسمان باشد گران
۳) عشق اگر از حسن عالم‌سوز بردارد نقاب
۴) نفس قابل را دم گرمی به اصلاح آورد

۷۳. در کدام ابیات «واج‌آرایی» و «تکرار» هر دو وجود دارد؟

- الف) با خیال تو مرا خواب نیاید در چشم
ب) چشمم از پرتو خورشید رخت گیرد آب
پ) دهنش گرچه ز ما خاتم دل‌ها دزد
ت) ملک خرد چون نیست مقرر به نام من

- ۱ الف - ت ۲ ب - پ ۳ الف - پ ۴ ب - ت

۷۴. تعداد واژه‌های تکرار شده در کدام گزینه بیشتر است؟

- ۱) چند گردی در زمین بی‌پا و سر چون آسمان
۲) گل دیده ناگه مر تو را بدریده جان و جامه را
۳) نقش تو در خیال و خیال از تو بی‌نصیب
۴) چون رسی در خلد گوید نفس خلد

۷۵. در کدام دو بیت، تعداد واج‌های تکرار شده که واج‌آرایی ساخته‌اند یکسان است؟

- الف) زال زَر آن‌دَر آزل زلزال آبروی تو دید
ب) به تن زرد و گوش و دهانش سیاه
پ) شب است و باغ گلستان خزان رویاخیز
ت) بی‌حاصلی ز سنگ ملامت بود حصار

- ۱ پ - ت ۲ الف - ت ۳ ب - پ ۴ الف - ب

۷۶. در کدام گزینه تکرار مصوت «ا» با واژه‌آرایی همراه شده است؟

- ۱) ای یار ما عیار ما دام دل خمار ما
۲) ای طائران قدس را عشقت فزوده بال‌ها
۳) امروز دیدم یار را آن رونق هر کار را
۴) ای گدایان خرابات خدا یار شماس

۷۷. نوع تکرار به کاررفته در کدام گزینه با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

- ۱) بهار آمد بهار آمد رهیده بین اسیران را
۲) به یاد یار دیرین کاروان گم کرده را مانم
۳) دریای شورانگیز چشمانت چه زیباست
۴) زین دایره مینا خونین‌جگرم می ده

متوجه است با ما سخنان بی‌حسیبت
ای بسا باغ و بهاران که خزان من و توس
که در آن کوی چو من کشته بسی افتاده است
مطلب تویی طالب تویی هم مبتدا هم منتها

کارها همچو سحر با نفسی افتاده‌ست
تا دیده من بر رخ زیبای تو باز است
به سر زلف تو گر دست رسد باد صبا را
ملک جمشید قلب لشکر آراست

صبر کن چندان که این دوران دونان بگذرد
نخل‌های بی‌ثمر بر باغبان باشد گران
شمع چون پروانه گردد گرد سر پروانه را
راست سازد گوشه چشمی به یک دم تیر را

کو خیالت که طلب می‌کندش دیده در آب
رویت از آتش اندیشه دل یابد تاب
چون بخندد همه دانند که خاتم با اوست
هستم ذلیل گر ملک هفت کشورم

۴ الف - ت

از زمین بگسل اگر بر آسمان می‌بایدت
وان چنگ زار از چنگ تو افکنده سر پیش از حیا
نام تو بر زبان و زبان از تو بی‌خبر
از برای نفس انسان بسته‌اند

در آزل شد خنگ ساز آز هول آن زلزال زال
ندیدی کس او را مگر گرمگاه
بیا که طعنه به شیراز می‌زند تبریز
چون سرو و بید از ثمر آزاد کن مرا

۴ الف - ب

پا وامکش از کار ما بستان گرو دستار ما
در حلقه سودای تو روحانیان را حال‌ها
می‌شد روان بر آسمان همچون روان مصطفی
چشم انعام مدارید ز انعامی چند

به بستان آبه بستان آبین خلق نجاتی را
که شب در خواب بیند هم‌رهان کاروانی را
آنجا که باید دل به دریا زد همین جاست
تا حل کنم این مشکل در ساغر مینایی

۷۸. شاعر در کدام بیت از آرایه «واج‌آرایی» بهره بیشتری برده است؟

- ۱ صبا به لطف بگو آن غزال رعنا را
که سر به کوه و بیابان تو داده‌ای ما را
- ۲ آن ابر در بار ز دریا که برآمد
پر کرده ز در و درم و دانه دهان را
- ۳ رسم عاشق کشتی و شیوه شهر آشوبی
جامه‌ای بود که بر قامت او دوخته بود
- ۴ شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی
غنیمت است چنین شب که دوستان بینی

۷۹. در کدام گزینه واج‌آرایی بیشتر از دیگر گزینه‌ها محسوس است؟

- ۱ با تمام دل / تمام چهارده سالگی‌اش را در کفن پیچیدم
۲ در کوچه قدیمی دوآبه / عطر آسمانی شهادت موج می‌خورد
۳ مظلوم کوچک من / با نان بیات شبانه / چاشت می‌کرد
۴ نماز خونین حماسه چهارده‌ساله مرا / وسعت وسیع کدام سجاده گسترده شد؟

۸۰. در چند بیت زیر «واج‌آرایی» دیده می‌شود؟

- الف) سنگی‌ست زیر آب / در گود شب‌گرفته دریای نیلگون
- ب) اینجا به خاک خفته هزار آرزوی پاک / دست هزار کودک شیرین بی‌گناه / چشم هزار دختر بیمار ناتوان
- پ) نگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است
- ت) این نغمه عزاست که من عشق مرده را / امشب به گور می‌برم و خاک می‌کنم
- ث) شب سایه برفشانند و کلاغان خسته‌بال / از راه‌های دور رسیدند تشنه‌کام
- ج) تو چون شهاب گذشته بر آن سکوت سیاه / تو چون شهاب نوشتی به خون روشن خویش

- ۱ ۴ ۲ ۶ ۳ ۳ ۴ ۵

۸۱. در چند بیت زیر واج‌آرایی با واژه‌آرایی همراه شده است؟

- الف) آفاق پر از پیک و پیام است ولی ما
پیکری ندواندیم و پیامی نرساندیم
- ب) هرچند که دندان تو از خوردن نان ریخت
حرص تو نشد سیر از اندیشه نان هیچ
- پ) بروای ترک که ترک تو ستمگر کردم
حیف از آن عمر که در پای تو من سر کردم
- ت) در روح نظر کردی چون روح سفر کردی
از خلق حذر کردی وز خلق جدا رفتی
- ث) نه چرخمان نه قدر او نه عقل نه صدر او
نه جانمان نه غدر او نه خیلان و نه حشم

- ۱ ۵ ۲ ۲ ۳ ۳ ۴ ۴

۸۲. در کدام بیت فقط یک واژه تکرار شده است؟

- ۱ ای ملک، صورت خوب تو چو شد ملک دلم
جان ز دست غم عشقت به سلامت نبرم
- ۲ نه شمع راست شعاعی نه ماه را تابمی
نه زهره راست فروغی در آسمان امشب
- ۳ بیا و برگ سفر ساز و زاد ره برگیر
که عاقبت برود هر که او ز مادر زاد
- ۴ میان ما و تو امشب کسی نمی‌گنجد
که خلوتی است مرا با تو در نهان امشب

۸۳. در کدام گزینه، واژه مشخص‌شده، فاقد آرایه تکرار است؟

- ۱ ساز سماع زهره در آغوش طبع توست
خوش خاکیان که گوش به این ساز می‌دهند
- ۲ مگر می‌بینی که دد را و دام
نینداخت جز حرص خوردن به دام
- ۳ از سر زلف دلکشت بوی به ما نمی‌رسد
بوی کجا به ما رسد چون به صبا نمی‌رسد
- ۴ گفتی تو که مرغ منی آهنگ به من کن
آهنگ بدین بال و بدین پر توان کرد

آزمون یک (تست - تشریح)

تحلیل متن

۸۴ جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

(الف) پیش از خوانش، نگاه کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف و ضروری است.
(ب) قدیمی‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در یونان باستان صورت گرفته است. این تقسیم‌بندی بیشتر مبتنی بر بود و جنبه داشت.

۸۵ دو مورد از نکات فکری ابیات زیر را استخراج کنید و بنویسید.

«گواه رهرو آن باشد که سردش یابی از دوزخ نشان عاشق آن باشد که خشکش بینی از دریا
بین باری که هر ساعت از این پیروزه‌گون خیمه چه بازی‌ها برون آرد همی این پیر خوش‌سیما»

۸۶ کدام نکات زبانی ذکرشده در متن زیر به کار رفته است؟ زیر آن‌ها خط بکشید.

«سال‌ها بگذشت. همان می‌گفتم تا حلاوت آن در سر من پدید آید. پس گفت: یا سهل! هر که را خدای با او بود و وی را می‌بیند چگونه معصیت کند خدای را! پس من در خلوت شدم. گفتم من می‌ترسم که همت من پراکنده شود. هفت‌ساله بودم که روزه داشتمی. درخواستم تا مرا به بصره فرستادند تا آن مسئله را بپرسم. بیامدم و از علمای بصره پرسیدم.»

«زبان ساده و جملات بلند - کاربرد واژگان غیرفارسی - کاربرد تکرار کلمات در متن - کاربرد رای زائد - ترکیب‌سازی - به‌کارگیری «را» در معنی حرف اضافه - تغییر معنای واژه - کاربرد تاریخی دستور - برجسته بودن تعداد واژگان با ساختمان مرکب - به‌کارگیری «ب» بر سر فعل»

۸۷ در کدام گزینه بیتی با آرایه‌های ادبی وجود ندارد؟

۱) بمال بر لب خونخوار حرص خاک قناعت
۲) آه به یک‌بارگی یار کم ما گرفت
۳) سعدیا زنده عارفی باشی
۴) از غمزه روی او گه مستم و گه هشیار

۸۸ به ترتیب نوع ادبی ابیات زیر را مشخص کنید.

(الف) به تلخکامی از آن دلخوشم که می‌ماند
(ب) جهان دل نهاده بدین داستان
(پ) خرد از هر خللی پشت و ز هر غم فرج است

آرایه‌های ادبی

۸۹ واج‌های تکرار شده در هر بیت را مشخص کنید.

(الف) در صومعه چون راه ندادند مرا دوش
(ب) آه که در طالعم باز پراکندگی است
(پ) اگر مراد تو ای دوست بی‌مرادی ماست
(ت) آمد ندا از آسمان جان را که باز آ الصلا

۹۰ در کدام گزینه واج‌آرایی با آرایه دیگری همراه نشده است؟

۱) گیرم که خود عراقی، شکرانه، جان فشانند
۲) با درد خستگان درمان چه کار دارد؟
۳) بخت راهی می‌زند بر خون من، من چون کنم
۴) ساقیا کمتر می‌امشب از کرم دادی مرا

۹۱. ابیات زیر را بخوانید و بیتی را که در آن «واژه آرای» وجود دارد، مشخص کنید.

- (الف) اگر سحر این بود صائب که از کلک تومی ریزد تکلف بر طرف، من سحر را باطل نمی‌دانم!
(ب) از همچو تو دل‌داری دل برفکنم آری چون تاب کشم باری زان زلف به تاب اولی
(پ) چند گردی گرد عالم بی‌خبر دل سرای خلوت دلدار کن

۹۲. واج آرایی به بیت زیر چه لحن و فضایی داده است؟

«ز خاشاک وز خار و شاخ درخت یکی آتشی برفروزید سخت»

۹۳. واژه آرایی را در بیت زیر مشخص کنید.

«هرگونه چیز داشت جهان تا بنای داشت ملکی قوی چو ملک ملک ارسلان نداشت»

موسیقی شعر

۹۴. جاهای خالی را با واژگان مناسب پر کنید.

«توجه به فضای عاطفی و آهنگ متن، سبب کشف می‌شود و پس از مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر شعر، وزن است.»

۹۵. عبارات صحیح را مشخص کنید.

- (الف) بیشتر کتاب‌های مقدس از کشش و جاذبه آهنگ بهره گرفته‌اند.
(ب) وزن جزء طبیعت شعر است و برای نشان دادن خیال نمی‌توان از آن چشم پوشید.
(پ) تشخیص لحن مناسب هر متن، خواندن را دلنشین و درک وزن را آسان‌تر می‌سازد.
(ت) تناسب وزن و عاطفه بر اثر گذاری یک متن می‌افزاید.
(ث) وسیله ادراک وزن، حواس ماست.

۹۶. هم‌سویی وزن و آهنگ و محتوا را در ابیات زیر توضیح دهید.

«ور اتفاق افتد و بینی بت مرا آگه گنش که بر تن من چیست از عذاب
گو تا من از تو دورم و دور از تو گشته‌ام بریان بر آتش غم هجر تو چون کباب»

۹۷. در کدام گزینه محتوا و آهنگ بیت هماهنگی ندارند؟

- ۱) لعلی از کان مروت برنیامد سال‌هاست تابش خورشید و سعی باد و باران را چه شد؟
۲) جهان اگر شکر آرد به دست چپ سوی تو به دست راست درون بی‌گمان تیر دارد
۳) دل خواهد و دل داند و دل شاد بپاید گرز آمدن شاه بر ما خبر آید
۴) فروماند گردون گردان به جای شده سست خورشید را دست و پای

۹۸. لحن در کدام بیت «انتقادی» است؟

- ۱) وز علم و عمل هرچه تو را مشکل گردد شاید که بیاموزی ای خواجه مر آن را
۲) ای شعر فروشان خراسان بشناسید این ژرف‌سخن‌های مرا گر شعرابید
۳) منگر بدین ضعیف تنم زان که در سخن زین چرخ پرستاره فزون است اثر مرا
۴) خواهی که نیاری به‌سوی خویش زیان را از گفتن ناخوب نگه‌دار زبان را

نقد متن

۹۹. متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

«آورده‌اند که در کوهی بلند درختی بود بزرگ. شاخ‌های آهخته از او بسته و برگ بسیار گرد او درآمده و در آن قریب هزار زاغ بود و آن زاغان را ملکی بود. شبی ملک بومان به طریق شبیخون بر زاغان زود و مسرور بازگشت. دیگر روز ملک زاغان لشکر را جمله کرد و یکی از ایشان را پرسید: رای تو در این حادثه چه بیند؟ گفت: «چون کسی از مقاومت دشمن عاجز آمد به ترک اهل و مال بپاید گفت که جنگ کردن خطر بزرگ است و هر که بی‌تأمل قدم در آن نهاد بر گذر سیل خوابگه کرده باشد.»

(الف) چند نکته زبانی در این متن دیده می‌شود؟ آن‌ها را مشخص کنید.

(ب) آرایه‌های «واج آرای» و «تشبیه» را در این متن مشخص کنید.

(پ) مفهوم بیت زیر با کدام قسمت متن تضاد مفهومی دارد؟

«نشوم خاضع عدو هر گز ورچه بر آسمان کند مسکن باز گنجشک را برد فرمان؟ شیر روباه رانهد گردن؟»

(ت) لحن متن را مشخص کنید.

۳۸. **گزینه ۲** مفهوم بیت: شاعر با آمدن عید، به پادشاه سفارش می‌کند که وقت را غنیمت بشمارد و می‌بنوشد ← توصیه به عیش و شادکامی و خوش‌باشی / نکته زبانی بیت: به کار بردن شکل تاریخی فعل: همی‌گیر. **نکته:** واژه «ضرار» عربی است؛ پس گزینه نبود واژگان عربی اشتباه است.
۳۹. **گزینه ۲** پیرزن از ظلم زیردستان پادشاه شکایت برده و می‌گوید ظالمان از نبود عدل تو (پادشاه) استفاده می‌کنند. با توجه به مضمون بیت‌ها (ظلم‌ستیزی) نوع ادبی این ابیات، تعلیمی است. **نکته:** یادمان باشد در چهار نوع ادبی یونان باستان، نوع ادبی **داستانی** نداریم، حتی اگر متن در قالب داستان بیان شده باشد.
۴۰. **گزینه ۱** بیت صورت سؤال و گزینه «۱» در ستایش و سفارش به عقل و خرد سروده شده‌اند: در بیت صورت سؤال: کسی که خرد راهنمایش باشد به دنیا روی نمی‌آورد. گزینه «۱»: علم چون گرماس: بنابراین هر دو بیت در طبقه‌بندی متون تعلیمی قرار می‌گیرند. سایر ابیات به برتری عشق بر عقل اشاره و مضمونی عرفانی دارند و جزء ادبیات غنایی هستند.
۴۱. **گزینه ۲** وزن و عاطفه از عوامل تأثیرگذار در شعر هستند که شاعر آن را از این طریق **زبان** به خواننده منتقل می‌کند.
۴۲. **گزینه ۴** برای پاسخ به این تست، تعریف «وزن» را با دقت بیشتری به حافظه بسپارید: «وزن امری **حسی** است و بیرون از **ذهن** کسی که آن را در می‌یابد، وجود ندارد.»
۴۳. **گزینه ۱** «ب»: عاطفه، اساسی‌ترین عامل پیدایی و شکل‌گیری شعر است. «پ»: حالت‌هایی همچون اندوه و شادی و ... نمودهای **عاطفه** انسان‌اند. توضیحات «الف» و «ت» به‌درستی ذکر شده‌اند.
۴۴. **گزینه ۳** همان‌طور که در درسنامه خواندیم، توجه به فضای عاطفی و آهنگ کلام سبب کشف لحن می‌شود.
۴۵. **گزینه ۲** **بررسی همه گزینه‌ها:** گزینه «۱»: یک‌بار سطرهای شعر را با صدای بلند بخوانید. اگر با انگشتان ضرب بگیرید، متوجه آهنگ ضربی آن می‌شوید: «از فراز گردنه خرد و خراب و مست، باد می‌پیچد»: پس وزن آرام و ملایم برای این سطرها نادرست است. / گزینه «۲»: آهنگ ضربی و به کار بردن واژه‌هایی مثل «خُرد» و «خراب»، صدای وزش باد را در گوش تداعی می‌کند؛ بنابراین آهنگ و چینش کلمات در خدمت انتقال مفهوم شعر است. مفهوم: توصیف فضایی ویران و گنگ و مبهم. / گزینه «۳»: براساس توضیحات گزینه «۲»، میان عاطفه و وزن شعر تناسب دیده می‌شود. / گزینه «۴»: لحن برآمده از ابیات غمناک است و اثری از طرب و شادی در آن دیده نمی‌شود.
۴۶. **گزینه ۳** توجه به «شوق به زمزمه و آوازخوانی در انسان» برای بیان اهمیت وزن است.
۴۷. **گزینه ۴** ضرب آهنگ شعر، شاد و طرب‌انگیز است و لحن کوبنده و ضربی در آن دیده نمی‌شود. **بررسی سایر گزینه‌ها:** گزینه «۱»: برگ‌های سبز درختان در نرمی و لطافت به پرنده و پرنیان مانند شده و هوای بوستان خرم همچون دل دوستان است: توصیف نشاط و خوش‌باشی / گزینه «۲»: فضای عاطفی نشاط‌انگیز بیت با لحنی شاد بیان شده؛ پس میان عاطفه و آهنگ تناسب برقرار است. / گزینه «۳»: استفاده از واژه‌های «پرنده» و «پرنیان» در نشاط‌بخشی به بیت مؤثر است. **نکته:** «پرنده» و «پرنیان» هر کدام نوعی پارچه حریر و دیبا هستند.
۴۸. **گزینه ۱** این ابیات مفهومی تعلیمی را با لحنی کوبنده و ضربی بیان کرده‌اند. (رد گزینه ۳) / در این ابیات اثری از روایت و داستان به چشم نمی‌خورد؛ بنابراین لحن روایی در آن به کار نرفته است. (رد گزینه ۲) / همچنین فضای بیت، محزون و غمگین نیست. (رد گزینه ۴).
۴۹. فضای عاطفی تمامی ابیات عاشقانه است. در سه گزینه نخست، این مفهوم عاشقانه با وزنی ضربی و تند همراه شده است، اما آهنگ بیت گزینه چهارم آرام و ملایم است.
۵۰. **گزینه ۱** بهار است و وقت شادمانی و عاشقی شاعر. عاشق از یار می‌خواهد با او به نشاط و شادمانی در باغ و صحرا بپردازد، اما این مضمون را در وزنی آرام و سنگین بیان کرده است. **بررسی سایر گزینه‌ها:** گزینه «۲»: مقدم یار باعث شادی عاشقان می‌شود. این مضمون عاشقانه و شاد در وزنی شاد و طرب‌انگیز بیان شده است. / گزینه «۳»: میان شادی معشوق و وزن ضربی، تناسب دیده می‌شود. / گزینه «۴»: عیش مدام نشان‌دهنده مضمونی شاد است که با لحن ابیات تناسب دارد.
۵۱. **گزینه ۳** وزن گزینه سوم آرام و ملایم و سنگین است، اما آهنگ گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» شاد و ضربی است.
۵۲. **گزینه ۴** اگر دقت کنید فضای عاطفی بیت صورت سؤال و تمامی گزینه‌ها ستایش پروردگار است. در بیت صورت سؤال و گزینه «۴» این مضمون با آهنگی شاد و ضربی همراه شده است. وزن سایر گزینه‌ها آرام و ملایم است.
۵۳. **گزینه ۲** مضامین گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» با لحنی حماسی و کوبنده بیان شده‌اند، اما گزینه «۲» از وزنی ملایم برخوردار است.
۵۴. **گزینه ۱** مضمون بیت نخست، اندوه‌بار و حزن‌انگیز است، اما این مضمون با وزنی ضربی بیان شده است؛ بنابراین لحن ملایم و آرام در مورد آن نادرست است. **بررسی سایر گزینه‌ها:** گزینه «۲»: اگر ضرب بگیرید، وزن شاد و ضربی را در می‌یابید. / گزینه «۳»: شاعر می‌گوید: شصت سال بیشتر است که روزها و شب‌ها را پشت هم می‌گذرانم. لحن اندوه‌بار شعر با وزنی سنگین و غمگین همراه شده است. / گزینه «۴»: وزن کوبنده نشان‌دهنده لحن حماسی است. محتوای شعر، آمادگی رستم برای نبرد را بیان می‌کند؛ پس بیت لحن روایی و داستانی نیز دارد.
۵۵. **گزینه ۳** در ابیات «ب» و «ت» گله از روزگار و ناملایمات آن با لحنی آرام و سنگین بیان شده‌اند و هماهنگی دارند. در سایر ابیات، مضمون هجران و درد فراق با وزنی شاد و ضربی همراه است.
۵۶. **گزینه ۲** مضمون این گزینه ستایش قدرت پروردگار است، اما در سایر گزینه‌ها شاعر به بیان افتخار و مباهات خود پرداخته است.
۵۷. **گزینه ۴** وزن تمامی ابیات ضربی است، اما در گزینه «۴» این وزن برای بیان سوگ فرزند ازدست‌رفته استفاده شده است و غم و اندوه بیت را بیشتر کرده است. فضای عاطفی سایر ابیات عاشقانه است و نسبت به سوگ فرزند، عاطفه کمتری را برمی‌انگیزد.
۵۸. **گزینه ۱** در گزینه «۱» حس و حال امیدواری و انتظار برای وصال وجود دارد، اما در سایر گزینه‌ها فضای ناامیدی و غم حکم فرماست.
۵۹. **گزینه ۲** واژه‌های «روح»، «وحدت»، «سالک» و «معرفت» فضای شعر را عرفانی کرده‌اند.
۶۰. **گزینه ۳** لحن همه ابیات طرب‌انگیز و شادی‌آور است. در گزینه «۳» این لحن در خدمت مضمونی عرفانی قرار گرفته است، اما در سایر گزینه‌ها محتوای ابیات توصیف عشق زمینی است. **بررسی همه گزینه‌ها:** گزینه «۱»: در این بیت وزن حماسی دیده نمی‌شود. / گزینه «۲»: وزن این بیت ضربی و شاد است و مضمون آن، توصیف عیش و خوش‌باشی / گزینه «۳»: توصیف مجلس شاهانه، مضمونی بزمی است که با لحن حماسی همراه شده است. / گزینه «۴»: وزن این بیت حماسی است، اما مضمون آن رزمی و پهلوانی است نه بزمی.
۶۲. **گزینه ۲** تکرار صامت «د» در این بیت به‌وضوح احساس می‌شود و واج آرایی پدید آورده است: هشت بار تکرار. در سایر گزینه‌ها تکرار واج‌ها تأثیری بر آهنگین شدن بیت ندارد و واج‌آرایی نساخته است.

واژه‌آرایی در سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: سحر - نفس / گزینه «۳»: سر و دست / گزینه «۴»: قلب

۷۲. **گزینه ۴**: در این گزینه واج‌آرایی صامت «ر» بارز است. اما واژه‌آرایی وجود ندارد. دقت کنید واژه «دم» در دو معنی متفاوت استفاده شده است. «دم» اول به معنی نفس و «دم» دوم به معنی لحظه و آن.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: واج‌آرایی صامت‌های «د» و «ر» - واژه‌آرایی کلمه «این» / گزینه «۲»: واج‌آرایی صامت «ن» و «ب» - تکرار واژه «گران» / گزینه «۳»: واج‌آرایی صامت‌های «ر»، «و» و «گ» - واژه‌آرایی کلمه «پروانه»

۷۳. **گزینه ۳**: بررسی همه ابیات:

بیت «الف»: واج‌آرایی صامت «خ» - تکرار کلمه «خیال» / بیت «ب»: واج‌آرایی صامت «ش» - تکرار در این بیت دیده نمی‌شود. / بیت «پ»: واج‌آرایی صامت «د» - واژه‌آرایی واژه «خاتم» / بیت «ت»: دقت کنید در این بیت نه واج‌آرایی دیده می‌شود و نه واژه‌آرایی؛ «ثلک» در مصراع اول و «فیک» در مصراع دوم، تلفظ‌های یکسان ندارند و تکرار محسوب نمی‌شوند.

۷۴. **گزینه ۳**: در این گزینه به ترتیب سه واژه «تو»، «خیال» و «زبان» تکرار شده‌اند و پاسخ صحیح گزینه «۳» است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: دو تکرار دیده می‌شود: «زمین» و «آسمان». / گزینه «۲»: واژه «چنگ» در این گزینه با دو معنی متفاوت استفاده شده؛ بنابراین تکرار نمی‌سازد: «چنگ» اول به معنی ساز چنگ و «چنگ» دوم به معنی انگشتان دست است. در این بیت فقط تکرار واژه «تو» را می‌توانیم واژه‌آرایی محسوب کنیم. / گزینه «۴»: «خلد» و «نفس» دو بار تکرار شده‌اند.

۷۵. **گزینه ۱**: اول به بررسی واج‌هایی که نغمه حروف ایجاد کرده‌اند می‌پردازیم و بعد تعداد آن‌ها را می‌شماریم:

بیت «الف»: بیت پر از حروف و واج‌هایی است که می‌توانند آهنگ ایجاد کنند: واج «ز» یازده بار، واج «ل» نه بار، صامت بلند «آ» شش بار و مصوت کوتاه «ت» نه بار تکرار شده‌اند. / بیت «ب»: واج «گ» در این بیت، گوش موسیقایی ما را جلب می‌کند و چهار بار تکرار شده است. / بیت «پ»: واج «ز» که به آهنگین شدن کلام کمک کرده، پنج بار تکرار شده است. / بیت «ت»: واج «س» با شکل‌های نوشتاری متفاوت، پنج بار تکرار شده است؛ بنابراین در بیت‌های «پ» و «ت» واج‌هایی که واج‌آرایی ساخته‌اند، مساوی است.

۷۶. **گزینه ۱**: مصوت «ا» در این گزینه با تکرار واژه «ما» همراه شده است. بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: در این گزینه هیچ واژه‌ای تکرار نشده است. / گزینه «۳»: به نظر می‌رسد واژه «روان» در این بیت تکرار شده باشد، اما این واژه در دو معنی «رونده» و «روح و روان» به کار رفته و تکرار نمی‌سازد؛ بنابراین در این بیت فقط تکرار مصوت «ا» را داریم. / گزینه «۴»: دو واژه «انعام» را در این بیت این‌گونه بخوانید: اولی «انعام» به معنی بخشش و دومی «انعام» به معنی چهارپا؛ بنابراین در این بیت هم تکرار نداریم.

۷۷. **گزینه ۱**: در سایر ابیات تکرار در یک واژه رخ داده؛ به ترتیب: گزینه «۲»: کاروان / گزینه «۳»: دریا / گزینه «۴»: مینا؛ اما در گزینه «۱» تکرار در یک جمله اتفاق افتاده است.

۷۸. **گزینه ۲**: در این گزینه تکرار صامت‌های «د» و «ر» کلام را بسیار آهنگین کرده است: تعداد تکرار صامت «د»: هشت بار و تعداد تکرار صامت «ر»: یازده بار؛ بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: واج‌آرایی مصوت «ا» در این بیت دیده می‌شود که نسبت به تکرار صامت‌ها، کمتر محسوس است (دلیل رد این گزینه). / گزینه «۳»: واج «ش» پنج بار تکرار شده؛ تعداد تکرار واج در این بیت، نسبت به بیت گزینه «۲» کمتر است. / گزینه «۴»: واج «ش» شش بار تکرار شده که باز هم تعداد کمتری نسبت به تکرار واج در گزینه «۲» دارد.

نکته: دقت کنید در گزینه «۴» نزدیکی واج «ر» در دو واژه «بار» و «ریخت» واج‌آرایی نمی‌سازد؛ چون از نظر شنوایی کلام را آهنگین نکرده است.

۶۳. **گزینه ۲**: در آرایه تکرار فقط جنبه موسیقایی و یکسان بودن خوانش دو واژه اهمیت دارد، نه شکل نوشتاری کلمات.

۶۴. **گزینه ۴**: در این گزینه هیچ واجی در آهنگین شدن بیت نقش نداشته است. بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: پنج بار تکرار مصوت «ی» واج‌آرایی پدید آورده است: بانگ خون - دل ریش - اختر این صبح - صبح سیاه - دل من / گزینه «۲»: تکرار سه بار واج «ل» و در نزدیکی هم واج‌آرایی ساخته است. / گزینه «۳»: برجسته‌ترین آوای این شعر تکرار واج‌های «ا» و «ب» و «د» است و کاملاً آهنگین است.

۶۵. **گزینه ۱**: بررسی همه ابیات:

اگر دقت کنید در گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» واج‌آرایی دیده می‌شود، اما تنها در گزینه «۱» واج‌آرایی حرف «ا» به ایجاد فضای غم‌بار بیت کمک کرده است: حسرتی که شاعر در اول بیت از آن سخن می‌گوید با یازده بار تکرار صورت «ا» کاملاً پیوند خورده است.

در گزینه «۲» واج‌آرایی دیده نمی‌شود. / در گزینه «۳» واج‌آرایی صامت «د»، «ر» و «ز» به چشم می‌خورد که در معنای بیت و فضای آن تأثیر چندانی ندارد. / در گزینه «۴» نیز در مصراع دوم واج‌آرایی صامت «د» کم‌رنگ است و تأثیرگذار نیست.

۶۶. **گزینه ۳**: فضای این بیت، حماسی و همراه با تهدید و ارباب از سوی پهلوان راوی بیت است. تکرار واج «گ» در ایجاد فضای هول‌انگیز و هراس‌آور مؤثر است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: تکرار واج «د» فضایی پر درد و اندوه را تداعی می‌کند. / گزینه «۲»: تکرار صامت «ش» در ایجاد فضای شادی و طرب‌انگیز مؤثر است. / گزینه «۴»: واج «گ» فضای حماسی بیت را شکل داده است.

۶۷. **گزینه ۳**: بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۱»: واج‌آرایی دو صامت «گ» و «ن» / گزینه «۲»: واج‌آرایی صامت «ش» / گزینه «۴»: واج‌آرایی صامت «ت»

۶۸. **گزینه ۳**: بررسی همه گزینه‌ها:

گزینه «۱»: واج «س» در مصراع دوم کاملاً به گوش، خوشنواز می‌آید. / گزینه «۲»: مصوت «ا» در این بیت یازده بار تکرار شده است و واج‌آرایی ساخته است. / گزینه «۳»: واج‌آرایی مصوت «ا» به گوش می‌رسد. / گزینه «۴»: صامت «ز» چهار بار تکرار شده و کاملاً برجسته است.

می‌دانیم که واج‌آرایی صامت‌ها محسوس‌تر از مصوت‌هاست (رد گزینه‌های ۱ و ۴) بین گزینه‌های «۲» و «۳» که مصوت «ا» در هر دوی آن‌ها مشترک است، گزینه‌ای که تکرار کمتری دارد را انتخاب می‌کنیم: گزینه «۳».

۶۹. **گزینه ۱**: در این گزینه واج‌آرایی صامت «خ» به چشم می‌خورد؛ در حالی که در سایر گزینه‌ها واج‌آرایی در اثر تکرار مصوت‌ها پدید آمده است. بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینه «۲»: سیزده بار تکرار مصوت «ا» / گزینه «۳»: چهار بار تکرار مصوت کوتاه «ئ» / گزینه «۴»: شش بار تکرار مصوت بلند «او» و شش بار تکرار مصوت «ا»

۷۰. **گزینه ۴**: در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» واج تکرار شده یک شکل نوشتاری دارد:

گزینه «۱»: واج «ت» و واج «س» / گزینه «۲»: واج «ب» و واج «ا» / گزینه «۳»: واج «ک» / گزینه «۴»: واج «ت» با دو شکل نوشتاری «ت» و «ط» واج‌آرایی به وجود آورده است.

۷۱. **گزینه ۲**: در این گزینه واژه «باز» در دو معنی به کار رفته و واژه‌آرایی محسوب نمی‌شود: «باز» اول به معنی پرنده شکاری و دومی به معنی گشوده بودن.

۸۷. **گزینۀ ۴** واج آرای صامت «س» و مصوت «ی» این بیت را نسبت به ابیات دیگر آهنگین تر کرده است.

۸۸. **گزینۀ ۳** در ابیات «الف»، «ب» و «ج» واج آرای به آهنگین شدن کلام انجامیده است:

بیت «الف»: تکرار صامت «گ» / بیت «ب»: تکرار مصوت ی - / بیت «ج»:
تکرار واج «ش»؛ در سایر گزینه‌ها واج آرای دیده نمی‌شود.

نکته: یادآوری کنیم که صرف تکرار یک واج در یک بیت واج آرای نمی‌سازد، بلکه حتماً تکرار واج باید به حسن آهنگ شعر منجر بشود.

۸۹. **گزینۀ ۴** تنها در بیت «پ» واژه آرای دیده نمی‌شود: «تُرک» به معنی «زیبارو» و «تُرک» به معنی «رها کردن» به ترتیب در این بیت، واژه آرای به وجود نمی‌آورد. واج آرای صامت «ت» در این بیت به چشم می‌خورد.
بررسی سایر ابیات:

بیت «الف»: واج آرای صامت «پ» و تکرار واژه‌های «پیک» و «پیام» / بیت «ب»: واج آرای صامت «ن» و تکرار واژه «نان» / بیت «ت»: واج آرای صامت «ر» و واژه آرای «خلق» و «روح» / بیت «ث»: واج آرای صامت «ن» و واژه آرای در «قدر» و «غدر» (تلفظ این دو واژه یکی است).

۹۰. **گزینۀ ۲** در این گزینه، فعل «راست» که از ترکیب دو واژه «را» و «است» به وجود آمده، واژه آرای ساخته است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

گزینۀ «۱»: واژه «ملک» را این‌گونه بخوانید: ۱. مُلک؛ فرشته، ۲. مُلک؛ قلمرو پادشاهی؛ پس تکرار نداریم. / گزینۀ «۳»: واژه «زاد» در دو معنی متفاوت به کار رفته پس تکرار نمی‌سازد: ۱. توشه، ۲. به دنیا آمد / گزینۀ «۴»: در این بیت دو واژه تکرار دارد: «تو» و «امشب».

۹۱. **گزینۀ ۲** بررسی همه ابیات:

گزینۀ «۱»: «ساز» در هر دو مصراع به معنی آلت موسیقی به کار رفته و تکرار دارد. / گزینۀ «۲»: «دام» می‌تواند دو معنی داشته باشد که در اینجا هر دو معنی ذکر شده: ۱. مصراع اول: به معنی حیوان اهلی، ۲. مصراع دوم: به معنی تله و بند \leftarrow تکرار نمی‌سازد. / گزینۀ «۳»: «بوی» در هر دو مصراع به معنی رایحه به کار رفته است. / گزینۀ «۴»: آهنگ در هر دو مصراع معنای «عزم کردن و قصد چیزی داشتن» را می‌دهد: تکرار.

پاسخ آزمون یک

۸۴. «الف»: در مرحله خوانش با یک نگاه کلی می‌توان «لحن» و «آهنگ» متن را درک کرد.

«ب»: شعر / محتوایی

۸۵. بیت اول: عاشق واقعی کسی است که هیچ نشان و تعلق خاطر با خود به همراه ندارد؛ سردش بینی از دوزخ - خشکش بینی از دریا، مفهوم بیت: پاکبازی حقیقی عشاق / بیت دوم: منظور از «پیروزه‌گون خیمه» دنیای رنگارنگ و پرفریب است. مصراع دوم هم این نکته را یادآوری می‌کند: بین این پیر خوش‌سیما (دنیای پر زرق و برق) چه فریب‌ها و بازی‌ها دارد، مفهوم بیت: تأکید بر فریبکاری دنیا.

۸۶. **بررسی تمامی موارد ذکر شده:**

۱. زبان متن ساده و قابل فهم است و هیچ پیچیدگی دستوری ندارد، اما جملات، کوتاه هستند: سال‌ها بگذشت پس من در خلوت شدم، هفت‌ساله بودم که روزی داشتم. / ۲. واژگان غیرفارسی، به‌خصوص عربی، در متن دیده می‌شود: حلاوت - معصیت - علما / ۳. تکرار واژه «من»: پس من در خلوت شدم، گفتم من می‌ترسم که همت من پراکنده شود، همان‌طور که می‌بینید در دو جمله، نویسنده سه بار واژه «من» را تکرار کرده است. امروزه تکرار بیش از حد در متن پسندیده نیست، اما در گذشته یکی از ویژگی‌های سبکی متن به شمار می‌رفت. / ۴. کاربرد «را»ی زائد: به این جمله دقت کنید و بعد آن را به نثر عادی برگردانید: هر که را خدای با او بود. \leftarrow هر که خدا با او باشد \leftarrow «را» اضافه است. / ۵. ترکیب‌سازی خاصی در متن دیده نمی‌شود. / ۶. به‌کارگیری «را» در معنی حرف اضافه در سه جمله «را» به کار رفته است: هر که را خدای با او بود: رای زائد - وی را می‌بیند: «را»ی مفعولی - چگونه معصیت کند خدای را:

چگونه نزد خدا معصیت کند؟ \leftarrow در = نزد (حرف اضافه) / ۷. تغییر معنای واژه: فعل «شدن» در جمله «پس من در خلوت شدم»، در گذشته به معنی «رفتن» به کار می‌رفته است. / ۸. کاربرد تاریخی دستور: کاربرد «ی» استمرار در انتهای فعل: روزی داشتم. / ۹. بیشتر واژگان این متن ساختمان ساده دارند: بنابراین کاربرد واژگان مرکب، ویژگی زبانی برای این متن محسوب نمی‌شود. / ۱۰. به‌کارگیری «ب» بر سر فعل: بگذشت - بیامدم - برسیدم.

۹۲. **گزینۀ ۳** بررسی همه گزینه‌ها:

گزینۀ «۱»: تشخیص: قائل شدن لب خونخوار برای حرص - تشبیه: خاک قناعت و آب شور تمنا (قناعت به خاک و تمنا به آب شور تشبیه شده) / گزینۀ «۲»: «کم گرفتن» کنایه از بی‌اعتنایی کردن - واج آرای: تکرار صامت «گ» / گزینۀ «۳»: در این بیت هیچ آرایه‌ای دیده نمی‌شود. / گزینۀ «۴»: واج آرای: تکرار صامت «گ» - تضاد: نیست و هست - مست و هشیار - تشبیه: طره لعل: موی حنابسته که قرمز رنگ است به لعل تشبیه شده.

۹۳. بیت «الف»: مضمون بیت عاشقانه است: من تلخکام به این دلخوشم که تنها افسانه شیرینی از من به یادگار می‌ماند؛ بنابراین نوع ادبی بیت **غنائی** است. / بیت «ب»: از لحن و ضرب آهنگ رزمی بیت به نوع ادبی **حماسی** می‌رسیم. / بیت «پ»: بیت توصیه به «خردورزی» و فواید آن را به یاد می‌آورد: **نوع تعلیمی**.

۹۴. بیت «الف»: صامت «م» پنج بار و صامت «د» نه بار تکرار شده‌اند. / بیت «ب»: صامت «ب» سه بار و در نزدیکی هم تکرار شده است و در موسیقی بیت تأثیرگذار است. / بیت «پ»: تکرار واج «م»: شش بار - تکرار مصوت «ا»: هفت بار / بیت «ت»: بارزترین واج تکرار شده در بیت مصوت «ا» است: دوازده بار.

۹۵. **گزینۀ ۴** بیت «۱»: واج آرای: تکرار صامت «ش» - در این بیت واژه «شکرانه» تکرار شده و علاوه بر واج آرای، واژه آرای هم در بیت دیده می‌شود. / بیت «۲»: واج آرای صامت «د»: هفت بار و تکرار صامت «ر»: هفت بار - وصل و هجران، آرایه تضاد ساخته‌اند. / بیت «۳»: واج آرای صامت «ب»: پنج بار - تکرار صامت «م» نیز قابل توجه است - اینکه بخت راه بزند یا بخوابد، تشخیص دارد. (راه زدن: غارت کردن) / بیت «۴»: واج آرای صامت «م» و «ک» و «د» - در این بیت آرایه دیگری وجود ندارد. / بیت «الف»: کلمه سحر دو بار تکرار شده و هر دو بار به معنی «جادو» و به صورت «سیحر» خوانده می‌شود و تکرار می‌سازد. / بیت «ب»: واژه «تاب» در بیت تکرار شده: یک‌بار به معنی تحمل و توان و بار دوم به معنی پیچ‌وتاب: تکرار نمی‌سازد. / بیت «پ»: گرد و گردو تلفظ دارند و دو واژه مستقل از هم هستند، پس تکرار محسوب نمی‌شوند.

۹۶. تکرار صامت «خ» در بیت فضایی سنگین و خشن ایجاد کرده و لحن حماسی به بیت داده است.

۹۷. واژه «ملک» را بررسی می‌کنیم: مُلکی: قلمرو پادشاهی - مُلک دوم: قلمرو پادشاهی - مُلک در ترکیب «ملک ارسلان»: پادشاه؛ پس واژه مُلک تکرار شده است.

۹۸. لحن / عاطفه

۹۹. گزینه‌های صحیح: الف - ت - ث / **بررسی گزینه‌های نادرست:** «ب»: وزن جزء طبیعت شعر است و برای نشان دادن **عواطف** نمی‌توان از آن چشم پوشید. / «پ»: تشخیص لحن مناسب هر متن درک **محتوا** را آسان‌تر می‌سازد.

۱۰۰. مضمون بیت گله از هجران یار و وصف غم دوری است. این محتوا با وزن آرام و لحن حزن‌انگیز همراه شده است.

۱۰۱. **گزینۀ ۱** مضمون بیت ناامیدی از نیکی و جوانمردی است؛ اما این مضمون با وزنی ضربی همراه شده و تناسبی بین محتوای حزن‌انگیز و وزنی ضربی آن دیده نمی‌شود.

بررسی سایر گزینه‌ها: گزینۀ «۲»: مضمون تعلیمی بیت با لحن آرام همراه است و محتوا و ضرب آهنگ تناسب دارند. / گزینۀ «۳»: هم مضمون بیت شاد است و هم لحن آن. / گزینۀ «۴»: مضمون بیت ترسیم فضایی هراس‌انگیز است: گردون گردان از چرخیدن ایستاده و دست و پای خورشید سست شده. این مضمون با ضرب آهنگ حماسی بیت متناسب است.

۹۸. لحن بیت «۲» انتقادی است. شاعر به رقیبای بی‌هنر خود لقب «شعر فروش» داده و آنان را به قدر ندانستن سخنان خود متهم می‌کند. لحن ابیات «۱» و «۴» **تعلیمی** است. در بیت «۳» نیز با لحنی مفاخره‌گونه (با تعریف از خود) سخن می‌گوید.

۹۹. «الف»: ۱. جابه‌جایی اجزای جمله: درختی بود بزرگ ۲. کاربرد واژه کهن: آهخته به معنی برکشیده ۳. حذف فعل: شاخ‌های آهخته از او جسته بود و ... درآمده بود. ۴. جملات کوتاه و ساده ۵. جمع بستن واژه «بوم» (جغد) با نشانه «ان» - جمع بستن واژه «زاغ» با نشانه «ان» ۶. کاربرد شکل کهن یک واژه: «رای» که امروزه به‌جای آن «رای» به کار می‌بریم. ۷. کاربرد «ب» بر سر فعل: بیاید گفت. / «ب»: واج آرای: برگ بسیار گرد او درآمده: واج آرای صامت «ر» و «د» - تشبیه: هر که بی‌تأمل قدم در راهی نهد مثل کسی است که بر راه گذر سیل خوابیده باشد. / «پ»: مضمون بیت: هرگز در برابر دشمن تسلیم و فرمانبردار نمی‌شوم. مفهوم: عدم تسلیم در برابر دشمنان تحت هیچ شرایطی. حالا ببینیم این مضمون با کدام قسمت تضاد مفهومی دارد: چون کسی از مقاومت دشمن عاجز آمد به ترک اهل و مال بیاید گفت: اگر یارای مقاومت در برابر دشمن نداری باید تسلیم شوی و از مال و خانواده بگذری. / «ت»: لحن متن از نوع تعلیمی است. با توجه به پندی که در پایان داستان آمده می‌توانیم نوع ادبی و لحن متن را **تعلیمی** بدانیم.

۱۰۰. **گزینۀ ۱** کتاب «اوستا» از جمله آثاری است که قرن‌ها سینه‌به‌سینه نقل می‌شده است تا اینکه سرانجام در دوره **ساسانی** به نگارش درآمد.

۱۰۱. **گزینۀ ۳** آثار دوره هخامنشی به زبان فارسی باستان و خط میخی است.

۱۰۲. **گزینۀ ۴** از زبان پهلوی اشعار کمی در دست است و تنها بعضی قطعات شعری باقی‌مانده. در میان اندرزنامه‌های **منثور** یافت می‌شوند. / توضیح سایر گزینه‌ها درست است.

۱۰۳. **گزینۀ ۲** اصل منظومه‌های «درخت آسوریک» و «یادگار زیران» به زبان **پارتی** است.

۱۰۴. **گزینۀ ۳** زبان **دری** اولین صورت از زبان‌های فارسی است که پس از ورود اسلام و سیطره زبان عربی، در مقابل نفوذ زبان عربی قد علم کرد. **سامانیان** بخارا را به یکی از مراکز فرهنگی تبدیل کردند. کلیله و دمنه و هزارویک شب اصل **پهلوی** دارند، اما امروز ترجمه‌های آن‌ها در دست است. یکی از نتایج نفوذ اسلام در ایران، **رواج خط عربی** بود.

۱۰۵. **گزینۀ ۲** سه مورد اشتباه در متن زیر دیده می‌شود که به اصلاح آن‌ها می‌پردازیم:

۱. زبان **پارتی** از شاخه‌های فارسی میانه، در شمال و شمال شرقی ایران رایج بود.

۲. پیش از اسلام «دری» زبان محاوره و مکاتبه **مقامات دولتی ساسانیان** بود. ۳. در آغاز قرن سوم، **صفاریان** برای ایجاد حکومت مستقل و تضعیف حکومت بغداد تلاش کردند.

۱۰۶. **گزینۀ ۴** روند تألیف و ترجمه این کتاب‌ها را به ذهن بسپارید. این آثار و مؤلفان آن معمولاً در آزمون‌های سراسری مورد پرسش طراحان سؤال قرار می‌گیرند.

«الف»: کتاب «تفسیر طبری»، تألیف محمد بن جریر طبری به دست جمعی از دانشمندان آن زمان ترجمه شد. / «ب»: کتاب «تاریخ الرسل و الملوک» تألیف محمد بن جریر طبری به زبان عربی است که بعدها به دست ابوعلی بلعمی ترجمه شد. / «پ»: «شاهنامه ابومنصوری» اثر ادبی قرن چهارم و تألیف عده‌ای از دانشوران خراسان است.

۱۰۷. **گزینۀ ۴**

۱۰۸. **گزینۀ ۲**

۱۰۹. **گزینۀ ۳** «درخت آسوریک» و «یادگار زیران» دو اثر به زبان پهلوی هستند، اما هر دو اصلی پارتی دارند.

۱۱۰. **گزینۀ ۳** «ورود اسلام به ایران» و «بهره‌گیری از الفبای خط عربی» سبب شد زبان فارسی به مرحله جدیدی وارد شود و «فارسی نو یا دری» شکل بگیرد. روی کار آمدن «حکومت صفاریان» در تثبیت و رواج و رشد زبان فارسی دری مؤثر بود.

۱۱۱. **گزینۀ ۱** ادبیات فارسی دری هم‌زمان با دولت «طاهریان» پدید آمد. منطقه رواج آن نخست در «مشرق و شمال شرقی ایران» بود. زبان درباری ساسانیان نیز «دری» بود.

۱۱۲. **گزینۀ ۲** پس از سقوط دولت ساسانی، ایرانیان در سه قرن نخست هجری به فعالیت‌های علمی و ادبی خود ادامه دادند و به زبان‌های «فارسی»، «پهلوی» و «عربی» آثار فراوان پدید آوردند.

۱۱۳. **گزینۀ ۴** جمله چهارم را به این صورت اصلاح می‌کنیم: دولت‌های سامانی و آل‌بویه به زبان فارسی دری اجازه رشد دادند.

۱۱۴. **گزینۀ ۲** سامانیان در پی گسترش زبان فارسی دری بودند؛ بنابراین یکی از اقدامات مهم سامانیان تشویق شاعران فارسی‌گوی و ترغیب مترجمان به ترجمه کتاب‌های معتبر به نثر **فارسی** است.

۱۱۵. **گزینۀ ۱** ابوعلی بلعمی تاریخ‌نویس است؛ نه شاعر.

۱۱۶. **گزینۀ ۳** به صورت سؤال دقت کنید. در این تست به بررسی وضعیت فرهنگی قرن **چهارم** پرداخته‌ایم. ترقی در همه زمینه‌های علمی محدود به قرن چهارم نبود و در نیمه اول قرن پنجم ادامه داشت.

۱۱۷. **گزینۀ ۴**

۱۱۸. **گزینۀ ۲** یکی از اقدامات سامانیان برای دستیابی به هویتی مستقل در برابر خلافت بغداد، تأکید بر تألیف به زبان فارسی و گردآوری «تاریخ و روایات گذشته ایرانی» است (اثر این اقدام در شاهنامه فردوسی قابل لمس است. بیشتر داستان‌های شاهنامه، روایت‌های کهن ایرانی است.)؛ هم‌چنین سامانیان به تشویق شاعران و نویسندگان در **ماوراءالنهر** و **خراسان** پرداختند.

۱۱۹. **گزینۀ ۱** آمیختگی زبان فارسی دری و عربی، ترجمه متون عربی و ورود اصطلاحات مختلف به فارسی دری، همگی ویژگی‌های وضعیت **زبان** در این دوره را نشان می‌دهد. شکل‌گیری اندیشه استقلال ملی ایرانیان ارتباطی با وضعیت زبان ندارد (رد گزینۀ ۲). / در این دوره زبان پهلوی با عربی درنیامیخت؛ هم‌چنین تمامی متون علمی صرفاً به زبان عربی نوشته نمی‌شدند. توجه داشته باشید، عربی زبان غالب جهان اسلام بود، اما در این سه قرن، آثاری به زبان‌های پهلوی، فارسی و عربی نوشته شده است؛ دستیابی به هویتی تازه در برابر حکومت بغداد وضعیت زبان را شرح نمی‌دهد (رد گزینۀ ۳). / در گزینۀ «۴» نیز موارد اشتباهی وجود دارد که پیش از این، آن‌ها را اصلاح کردیم.

۱۲۰. **گزینۀ ۴** شاعران این عصر بیشتر به **واقعیت بیرونی** نظر داشتند و مفاهیم ذهنی آنان به تعالیم کلی اخلاقی محدود می‌شد.

۱۲۱. **گزینۀ ۲** «روانی کلام» مرتبط با زبان و «تعالیم کلی اخلاقی» و «توجه به واقعیت‌های بیرونی» مرتبط با قلمرو فکر و اندیشه است. «استعاره و استفاده از آن» جزء ویژگی‌های ادبی آثار است.

۱۲۲. **گزینۀ ۳**

۱۲۳. **گزینۀ ۱** شعر عرفانی از حدود نیمه دوم قرن ششم در ادبیات فارسی رواج پیدا می‌کند.

۱۲۴. **گزینۀ ۳** شعر **مدحی** به پیروی از شعر عربی معمول شد. - شعر حکمی و اندرزی (تعلیمی) در دوره **سلجوقیان** به اوج و پختگی رسید. ذکر موعظه و نصیحت در شعر پارسی از آغاز قرن **چهارم** معمول شد.

۱۲۵. **گزینۀ ۲** کسانی مرزوی از جمله شاعرانی بود که به سرودن قصیده در شعر تعلیمی روی آورد و ناصر خسرو ادامه‌دهنده راه او بود.

۱۲۶. **گزینۀ ۱** **رودکی** و شهید بلخی به شعر غنایی استحکام بخشیدند.

۱۲۷. **گزینۀ ۴** «قصه‌پردازی، آوردن حکایت و مَثَل‌ها» در شعر قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم آغاز شد.

۱۲۸. **گزینۀ ۲** موضوع کتاب «شاهنامه ابومنصوری»، **تاریخ گذشته ایران** است.